

- структурообразователем. // Кондитерское производство.– 2003.– №2(10).
6. Сарда П., Вороненко Ю. Гуаровая камедь. // Отраслевые ведомости. Масла и жиры.– 2004.– №3 (136).– С. 10–11.
7. Мороз О.В., Пивоваров Е.П., Неклеса О.П. Исследование процесса гранулирования с целью создания полуфабриката для сладких блюд. // Научные ведомости Белгородского государственного университета.– 2013.– № 24 (167).– С. 125–130.

8. Солодовник В.Д. Микрокапсулирование.– М.: Химия, 1980.– 216 с.
9. Рябец О.Ю. Технология аналогу ікри чорної з використанням альгінату натрію. / Автореф. дис. канд. техн. наук.– Х., 2008.– 284 с.
10. Химический состав пищевых продуктов. Справочные таблицы содержания основных пищевых веществ и энергетической ценности пищевых продуктов. / Под ред. И.М. Скурихина, М.Н. Волгарева.– М.: ВО «Агропромиздат», 1987.– 224 с.

УДК 637.1:664.76

Сучасний підхід до розроблення технології сиркових виробів

А.Тимчук, асистент
О. Онопрійчук, О. Грек, А. Пухляк, кандидати техн. наук
В. Пасічний, докт. техн. наук
Національний університет харчових технологій

Анотація. Розроблена технологія сиркових виробів з екструдатом рису, особливістю якої є введення додаткової операції – приготування молочно-рослинної системи. Виведено емпіричні рівняння, що описують функціонально-технологічні властивості молочно-рослинних систем залежно від співвідношення інгредієнтів та температури.
Ключові слова: сир кисломолочний, екструдат рису, технологія, повнофакторний експеримент, сиркові вироби.

Современный подход к разработке технологии творожных продуктов. ЕЛЕНА А. ОНОПРИЙЧУК, ЕЛЕНА В. ГРЕК, ВАСИЛИЙ Н. ПАСИЧНЫЙ, АНАСТАСИЯ Г. ПУХЛЯК, АЛЛА В. ТЫМЧУК (Национальный университет пищевых технологий, Киев).

Аннотация. Разработана технология творожных продуктов с экструдатом риса, особенностью которой является введение дополнительной операций – приготовление молочно-растительной систем. Составлены эмпирические уравнения, которые описывают функциональные и технологические свойства молочно-растительных систем в зависимости от соотношения ингредиентов и температуры.
Ключевые слова: творог, экструдат риса, технология, полнофакторный эксперимент, творожные изделия.

The modern approach to the development of cheese products technology. OLENA O. ONOPRIICHUK, OLENA V. GREK, VASYL M. PASICHNYI, ANASTASIA G. PUKHLYAK, ALLA V. TYMCHUK (National university of food technologies, Kyiv).

Abstract. The technology of cheese products with rice extrudate was developed. The particularity of its technology is the addition of the new. The heat treatment is held at the temperature of 42 ± 2 ° C for 15-20 minutes. The empirical equation describing the functional and technological properties of milk-vegetable system was obtained depending on the ratio of ingredients and temperature.

Key words: cottage cheese, rice extrudate, technology, full factorial experiment, cheese products.

Фізіологічні потреби людини в основних нутрієнтах і енергії корелюються відповідно до умов життя та побуту.

Для підтримання здоров'я, працездатності та довголіття людини дуже важливо дотримуватись трьох основних принципів раціонального харчування – баланс енергії, режим харчування, задоволення потреб організму в необхідній кількості та співвідношенні харчових речовин.

Енергетична цінність раціону людини, залежить від вмісту білків, жирів і вуглеводів, які входять до його складу. Вуглеводи виконують роль переважно постачальників енергії, тоді як жири і особливо білки, крім забезпечення організму енергією, ще й необхідний матеріал для плас-

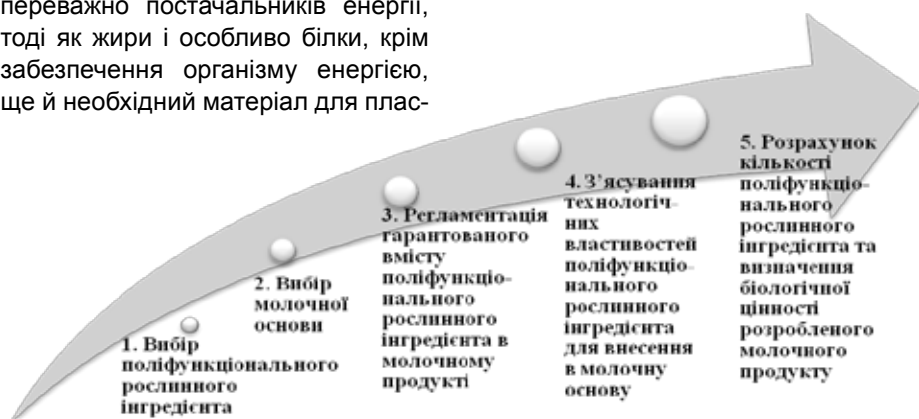
яких реально має місце, достатньо поширені та безпечні для здоров'я людей (з підвищеним вмістом білка, незамінних амінокислот, вітамінів, макро- та мікроелементів). Критерії підбору поліфункціональних рослинних інгредієнтів представлені на рис. 2.

Для розширення асортименту продукції та збагачення її поживними речовинами у молочній промисловості поряд із основною сировиною застосовують нетрадиційну – напівжовчачі рослинного походження, у тому числі зернові інгредієнти, оброблені різними способами (ІЧ-

опроміненням, солодороженням, екструзією та ін.). Крім того, останні повинні відповідати наступним вимогам: органолептична сумісність з молочною основою, функціонально-технологічні властивості, метод попередньої оброблення зернової сировини, що підвищує засвоюваність усіх складових зерна, наявність харчових волокон.

Найперспективнішими є ті, що мають поліфункціональні властивості при високій ефективності їх дії в різноманітних харчових системах – молоці та продуктах його переробки. Із спектра обробленої зернової сировини, що є на ринку країни, на особливу увагу заслуговують «Крупа та борошно екструзійні» (виробництва компанії «АС ГРУПП, ЛТД», ТУ У 00883403.002-99).

Вологотермічне оброблення (екструзія) – один з найпоширеніших методів переведення нативної зернової сировини в більш придатну для харчування форму. Процес варочної екструзії складний, оскільки оброблення композицій біополімерів, крім фізичних, супроводжується складними хімічними перетвореннями. Вони відбуваються під дією різного виду механічних за присутності вологи і значного теплового впливу

Рис. 1. Етапи розроблення молочних продуктів з поліфункціональними рослинними інгредієнтами

тичних цілей, тобто для оновлення клітинних і субклітинних структур.

У повсякденному житті людина використовує для харчування суміш білків, як тваринних, так і рослинних. Добова потреба людини у білку залежить від його повноцінності - чим ближче за амінокислотним складом білки наближаються до ідеального, тим нижчою повинна бути норма їх споживання. Хоч рослинні білки неповноцінні, вони відіграють важливу роль у харчуванні людини.

До числа найважливіших завдань, що потребують наукового обґрунтування при розробці технологій збагачених молочних продуктів з поліфункціональними рослинними інгредієнтами належать наступні етапи, які представлені на рис. 1.

Враховуючи принципи профілактичного харчування для збагачення молочних продуктів потрібно використовувати ті інгредієнти, дефіцит

Рис. 2. Критерії підбору поліфункціональних рослинних інгредієнтів

Загальний вміст білку 7,0 %, в тому числі, %	альбумін 7,8	Вміст основних складових в екструдаті рису, %	вуглеводи 63,1
	глобулін 8,4		кросмальт 73,7
	проламін 5,7		клітковина 9,0
	глютенін 54,8		вода 14,0
	нерозчинний осад 20,8		зола 4,6

Рис. 3. Склад екструдату рису

Технологічні характеристики MPC з EP

Співвідношення компонентів в MPC (x_1)		Температура, °C (x_2)	Волога, % (Y_1)	pH (Y_2)	ВУЗ, % (Y_3)
сироватка молочна (CM)	екструдат рису (EP)				
2,5	1	85	70,83	4,15	76,39
4	1	35	78,08	4,00	68,77
4	1	45	78,08	4,00	73,97
4	1	85	78,08	4,00	56,93
6	1	35	82,29	4,20	47,88
6	1	45	82,29	4,20	53,68

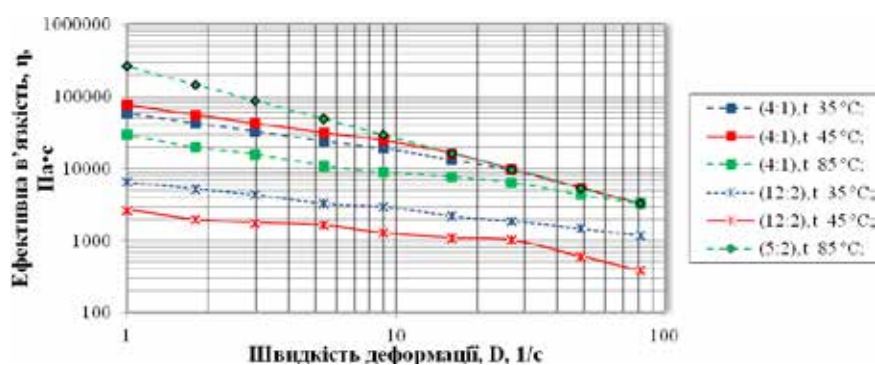

Рис. 4. Залежність ефективною в'язкості молочно-рослинних систем з екструдатом рису від швидкості деформації

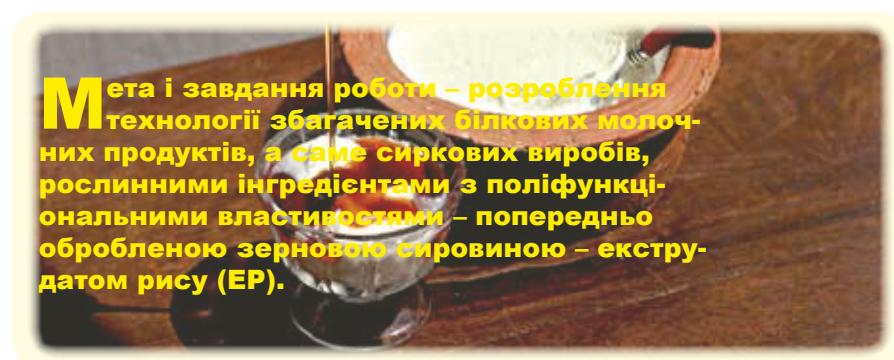
лоти. Серед мінеральних речовин, необхідних для утворення кісткової тканини та обміну речовин, особливе місце належить кальцію (120-166 мг/100 г) і фосфору (189-224 мг/100 г), які знаходяться у найбільш сприятливому для засвоєння організмом стані. Також загальновідомо, що у ньому є необхідні вітаміни та мінеральні елементи.

Мета і завдання роботи – розроблення технології збагачених білкових молочних продуктів, а саме сиркових виробів, рослинними інгредієнтами з поліфункціональними властивостями з поліфункціональною обробленою зерновою сировиною – екструдатом рису (EP).

в шнековому екструдері [2]. Таким чином, метод екструзійного оброблення зернової сировини поліпшує її органолептичні показники та підвищує біодоступність усіх складових частин зерна [1]. Крім того він має низку переваг: високий ефект стерилізації (знищення практично всієї, навіть спорової, мікрофлори); можливість збагачення продуктів різноманітними компонентами (білком, волокнами, вітамінами); низька собівартість продукції.

Враховуючи обрані критерії в якості технологічного та біологічно повноцінного наповнювача обрано екструдат рису зі складом, який наведений на рис. 3.

Що ж стосується вибору продуктів, що підлягають збагаченню, то передусім це ті, що масово вживаються, доступні всім групам дитячого та дорослого населення, регуляр-

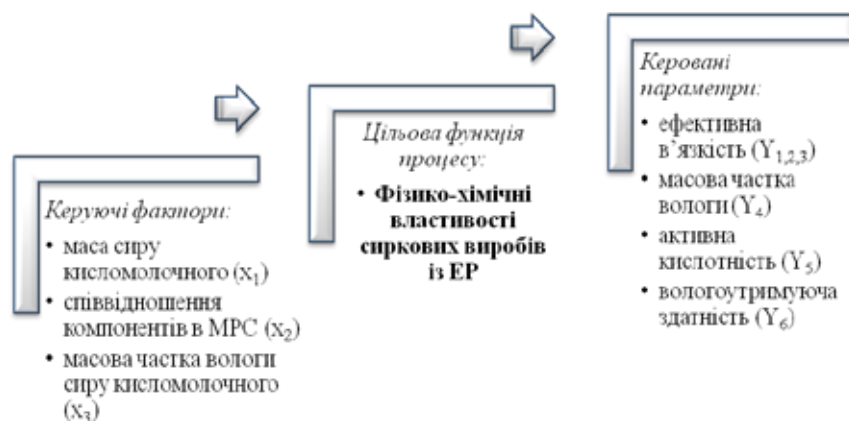

но використовуються в харчуванні, до яких і відносяться білкові молочні продукти – сиркові вироби.

Молочно-білковою основою для виробництва сиркових виробів є сир кисломолочний. Його харчова і біологічна цінність зумовлена підвищеним вмістом білка (10-18 %), який містить усі незамінні амінокис-

ними властивостями – попередньо обробленою зерновою сировиною – екструдатом рису (EP).

Для одержання сиркових виробів із EP, що наближаються за сукупністю якісних показників до традиційних молочно-білкових продуктів з наповнювачами, було, перш за все, поставлено завдання встановити опти-

Рис. 5. Схема процесу моделювання рецептур сиркових виробів із ЕР

мальну кількість екструдату рису та спосіб попередньої підготовки, який передбачає набухання зернового інгредієнта в молочній сироватці з утворенням молочно-рослинної системи (МРС). Основні технологічні характеристики МРС з ЕР рису наведені в табл. 1.

Значення масової частки вологи в молочно-рослинних системах з екструдатом рису зростає від 70,83 до 82,29 % та має лінійний характер. Активна кислотність залежить від величини рН інгредієнтів. Збільшення температури нагрівання не призводить до зміни активної кислотності системи. Середнє значення ВУЗ знаходиться в межах 60–65 % і залежить від кількісного співвідношення компонентів. Для ЕР із збільшенням температури від 35 до 45 °С спостерігається зростання ВУЗ системи, тоді як при температурі 85 °С ВУЗ системи знижується майже в 1,3 раза.

Досліджені реологічні показники МРС з ЕР. На рис. 4 представлені характеристики змін ефективної в'язкості при різних співвідношеннях інгредієнтів та температур.

Ефективна в'язкість МРС з ЕР більш істотно залежить від концентраційних співвідношень інгредієнтів. При температурах 35 та 45 °С в'язкість системи майже не змінюється, але при нагріванні до температури 85 °С цей показник зменшується вдвічі. Це явище можна пояснити тим, що при повторному тепловому обробленні відбувається більш глибокий гідролітичний розпад рослинних білків і вуглеводів, що впливає на зниження ефективної в'язкості системи.

Отже, визначено оптимальні

умови набухання МРС з ЕР, за яких кількісне співвідношення молочної сироватки до екструдату рису становить 4:1 за температури (42±2) °С з витримкою 15–20 хв.

З метою оптимізації рецептур сиркових виробів із ЕР встановлено дози зернового наповнювача для виготовлення продукту з відповідними органолептичними, фізико-хімічними, реологічними та ін. показниками. Найбільш об'єктивною характеристикою консистенції сиркових виробів є ефективна в'язкість.

Вибір оптимальної дози ЕР ґрунтувався на дотриманні принципу збереження органолептичних показників, характерних для традиційних молочно-білкових продуктів з наповнювачами і становить 3,0–5,0 % до маси молочно-білкової основи. Менша його кількість не впливає на властивості готового продукту, тоді як надлишок робить структуру неоднорідною і надто щільною.

В рамках експерименту для визначення оптимальної кількості МРС з ЕР, що необхідно додати до молочно-білкової основи для одержання продукту з нормованим значенням масової частки вологи застосований повнофакторний експеримент (ПФЕ). У якості параметрів оптимізації обрані фізико-хімічні властивості сиркових виробів із ЕР. Для досягнення поставленої мети враховували комплексні показники, що найкраще характеризують вплив попередньо підготованого ЕР на якість готових виробів (рис. 6).

За допомогою математично-статистичного оброблення експериментальних даних одержані рівняння регресії та дано їх графічну інтер-

претацію (рис. 6, 7) для сиркових виробів із екструдатом рису, що мають наступний вигляд для:

ефективної в'язкості дослідних зразків відповідно при швидкості деформування 27, 81 та 243 с⁻¹ ($\eta_{эф}$), Па·с:

$$Y_{1(7)} = 496,04 - 46,96x_1 - 260,24x_2 - 149,70x_3 + 76,32x_1x_2 + 35,23x_1x_3 + 126,2x_2x_3$$

$$Y_{2(7)} = 283,734 - 31,309x_1 - 140,90x_2 - 90,01x_3 + 45,01x_1x_2 + 25,44x_1x_3 + 72,402x_2x_3$$

$$Y_{3(7)} = 136,72 - 46,447x_2 - 28,92x_3 + 9,119x_1x_2 + 14,759x_2x_3$$

масової частки вологи (МЧВ), W, %:

$$Y_{4(7)} = 75,041 - 2,4x_1 - 0,50x_2 + 4,169x_3 - 2,345x_1x_2 + 1,930x_1x_3 - 1,040x_2x_3$$

активної кислотності (рН):

$$Y_{5(7)} = 3,963 + 0,050x_1 - 0,087x_2 - 0,175x_3 + 0,037x_1x_3 + 0,025x_2x_3$$

вологоутримуючої здатності (ВУЗ), %:

$$Y_{6(7)} = 63,676 + 1,419x_1 - 2,613x_2 - 1,112x_3 - 0,399x_1x_2 - 0,364x_2x_3 - 4,714x_1x_3$$

Для вище наведених рівнянь виконується умова $F_p < F_r$, що дає змогу зробити висновок про адекватність цих рівнянь дійсному стану процесу.

За вказаними рівняннями можна з високою точністю визначити вплив кожного інгредієнта в багатокомпонентній системі для моделювання рецептур сиркових виробів з нормованими фізико-хімічними показниками.

Отже, оптимальна частка внесення ЕР до молочно-білкової варіюється в межах 3,0–5,0 %, що підтверджує попередні дослідження. Так, внесення їх у більших кількостях призводить до занадто швидкого підвищення ефективної в'язкості при одночасному зниженні активної кислотності. Тоді як саме ця кількість рослинного інгредієнта з поліфункціональними властивостями підвищує ВУЗ багатокомпонентної системи та дає змогу отримати продукт з нормованим значенням МЧВ.

На основі проведених досліджень розроблена технологія сиркових виробів із ЕР. Технологічна схема наведена на рис. 8.

Висновки. Підтверджено можливість застосування системного підходу до розроблення технології

сиркових виробів із ЕР. Має місце позитивний економічний ефект за рахунок зниження собівартості продукту; розширюється асортимент молочно-білкових продуктів з одночасним збереженням традиційного раціону харчування.

Встановлені оптимальні дози внесення ЕР до сиру кисломолочного для збереження органолептичних показників, характерних для традиційних сиркових виробів з наповнювачами – 3,0–5,0 % до маси молочно-білкової основи. Менша їх кількість не впливає на властивості готового продукту, тоді як надлишок робить його структуру неоднорідною і надто щільною.

Особливістю технології сиркових виробів з ЕР є введення додатко-

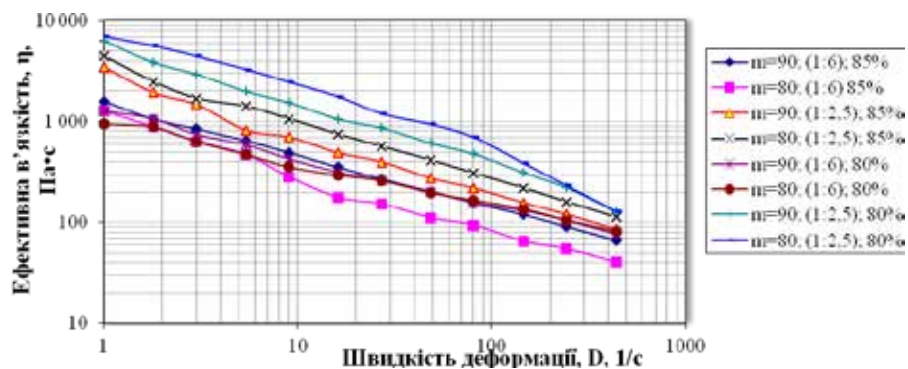

Рис. 6. Залежність ефективно в'язкості сиркових виробів із ЕР від швидкості деформації

вої операції – приготування МРС: кількісне співвідношення молочної сироватки до екструдату рису становить 4:1, температура теплового оброблення (42±2) °С, витримка 15–20

хв. Отримано емпіричні рівняння, що описують функціонально-технологічні властивості молочно-рослинних систем залежно від співвідношення інгредієнтів та температури.

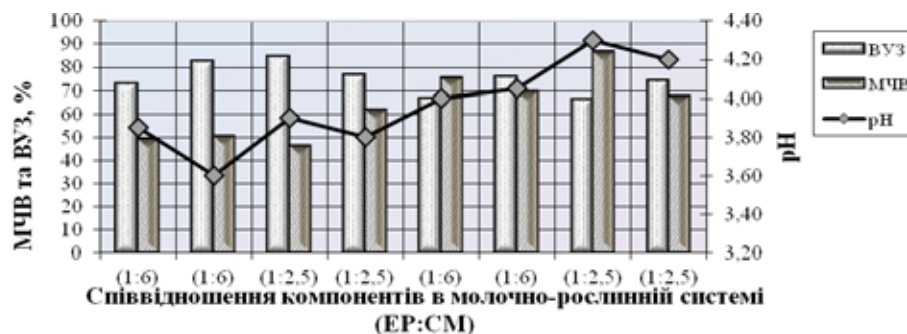

Рис. 7. Залежність МЧВ, ВУЗ та рН сиркових виробів із ЕР від співвідношення компонентів в МРС

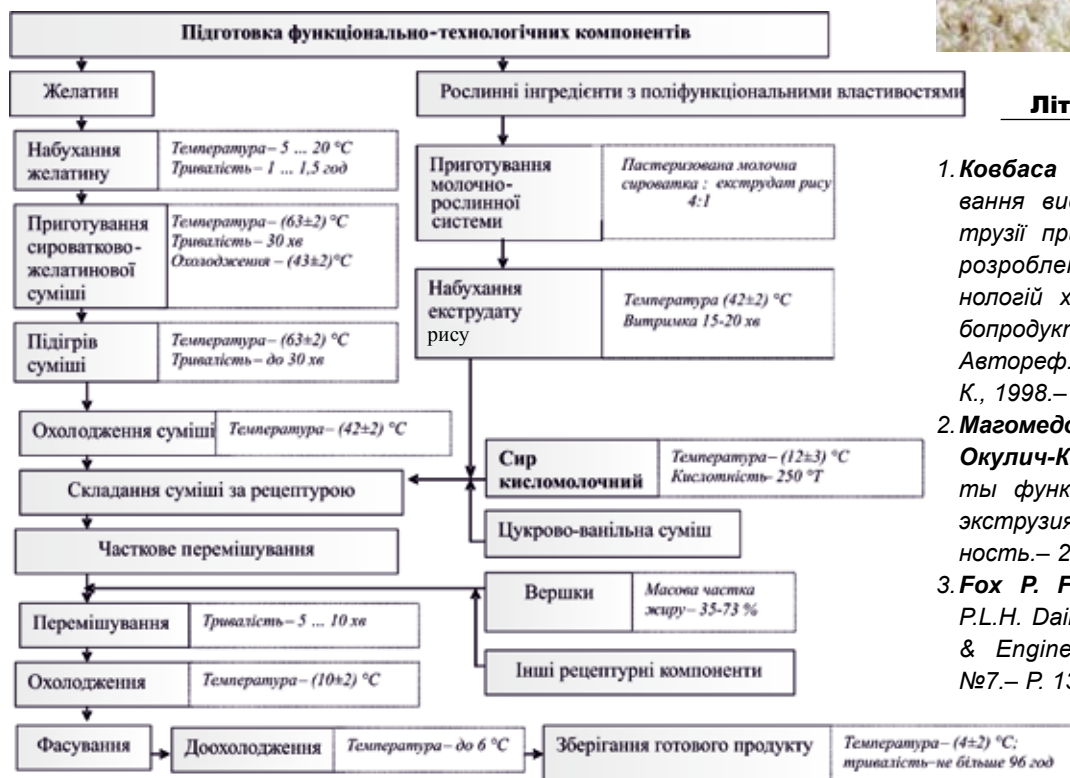

Рис. 8. Технологічна схема виробництва сиркових виробів із ЕР

Література

1. Ковбаса В.М. Наукове обґрунтування високотемпературної екструзії природних біополімерів та розроблення раціональних технологій харчоконцентратів і хлібопродуктів поліпшеної якості. / Автореф. дис. докт. техн. наук.– К., 1998.– 45 с.
2. Магомедов Г.О., Шатнюк Л.Н., Окулич-Казарин Е.Г. и др. Продукты функционального питания и экструзия. // Пищевая промышленность.– 2004.– №5 – С. 36–38.
3. Fox P. F., McSweeney. Advanced P.L.H. Dairy Chemistry. // Technology & Engineering: Springer.– 2003.– №7.– P. 13–49.